

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
”זה יוסף שהיה לך בחימה” (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת מקץ תשפ"ג • שנה ב' - גליון ק"ד • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

הכתוב (ישעיה נד, י) 'כי ההרים ימושו והגבעות תמוטנה וחסדי מאתך לא ימוש וגו', אם ראית זכות אבות שְׁמִטָה וזכות אמהות שנתמוטטה, לך הדבק בגמילות חסדים, הדא הוא דכתיב 'כי ההרים ימושו', אלו האבות כו'. ועיין עוד שמות רבה (כח, ב) 'ויקרא אליו ד' מן ההר לאמור' (שמות יט, ג), בזכות ההר, ואין ההר אלא אבות שנאמר 'שמעו הרים את ריב ד'.'

ועיין עוד בתרגום ירושלמי (דברים לג, טו) 'ומראש הררי קדם ומגוד גבעות עולם', דתירגם וז"ל: בזכות אבהתא צדיקיא אמהתא דמיתלין לטוריא אברהם יצחק ויעקב ובזכות ארבעתי אמהתא דמיתלין לגלמתא כו' עכ"ל. וכן הוא שם בתרגום יונתן. וכן הוא שם בספרי (פיסקא יב ד"ה ומראש) וז"ל: כלמד שאבות ואמהות קרוים הרים וגבעות, שנאמר (שיר השירים ד, ו) 'אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה' עכ"ל. ועיין עוד בראשית רבה (ג, יא) 'ההרה המלט פן תספה' (בראשית ט, יז), בזכות אברהם שנקרא הר, שנאמר 'מדלג על ההרים' כו'. וכן הוא **בפסיקתא** (רבת"ג, ג, א).

אבותיו של אדם מכונים הרים וטעמא דמילתא ועיין עוד סנהדרין (פא). 'אל ההרים לא אכל' (יהו"קא יח, ו), שלא אכל בזכות אבותיו. הרי דאבות של האדם מכונים הרים. ועל כן אברהם יצחק ויעקב דהם אבות דכלל ישראל, לכן נקראים בשם 'הרים' סתם, ודו"ק נכון בסייעתא דשמיא.

ועיין עוד בבראשית רבה ריש ויצא (סח, ב) ותמצא שם מבואר הטעם מדוע אבות האדם מכונים הרים, וז"ל שם: 'אשא עיני אל ההרים' (תהלים קכא, א) - לְמַלְפְּנֵי וְלְמַעַבְדֵי. **ובילקוט** שם (רמז ק"ד ד"ה רבי) מפורש יותר, 'אל ההרים' - אל ההורים למלפני כו', והיינו דאבות נקראים 'הרים' מלשון הורים, והורים היינו מלשון הוראה, שמורים ומלמדים לבן, וגם מלשון הריון, היינו שמעברים ומולידים אותם, וזהו למלפני ולמעבדני.

ועיין עוד תנחומא פרשת תולדות (סימן יד) 'מי אתה הר הגדול' וגו' (זכריה ד, ז) - זה משיח בן דוד שהוא גדול מן האבות כו'. והיינו דאבות נקראים 'הרים' סתם, ומשיח שגדול מן האבות נקרא משום זה 'הר הגדול'.

בית האוצר

מערכת א כלל א

אנכי אערבנו וגו' אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחסאתי לך כל הימים (מג, ט).

נידוי על תנאי צריך הפרה'
איך למיזים דין זה מיהודה שקודם מתן תורה
עיין מכות (יא), נידוי על תנאי צריך הפרה, מן היהודה, דכתיב 'אם לא הביאתיו אליך וגו', ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (דברים לג, יז) 'יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה, כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון כו'. וקשה, הא אין למיזין מקודם מתן תורה.

ויש לומר, דכיון דגם אחר מתן תורה היו עצמותיו מגולגלין, אם כן מוכח דגם אחר מתן תורה צריך נידוי על תנאי הפרה, דאם לא כן, היה ראוי שיופסק הנידוי ועונשו משניתנה תורה, ודו"ק. ואולם, אין סברא זאת ברורה, דיוכל להיות דאף דאין נידוי על תנאי עתה אם נתקיים התנאי, עם כל זה כאן דהיה הנידוי עוד קודם מתן תורה וכבר חל בשעתו, על כן אין ענין הנידוי מסתלק עוד. ויש לעיין בזה מאיבעיא דרבי ירמיה בחולין (יז), עיין שם **ברא"ש** (סימן כג), ועיין **בית האוצר** (מערכת א כלל ג), ובאתי רק להעיר.

הפטרות שבת חנוכה

בית האוצר

מערכת א כלל ב

מי אתה הר הגדול לפני זרבל למישר והוציא את האבן הראשה תשאות חן חן לה (זכריה ד, ז).

אבות נקראים 'הרים' ומשיח נקרא 'הר הגדול'
אמרו בראש השנה (יא) 'קול דודי מדלג על ההרים' (שיר השירים ב, ח) - בזכות אבות, 'מקפץ על הגבעות' (שם) - בזכות אמהות. הרי דאבות נקראים 'הרים'. וכן דריש שם עוד אקרא ד'שמעו הרים את ריב ד' וגו' (מיכה ו, ב), עיין שם.

ועיין עוד ילקוט ישעיה (רמז תע"ה כי ההרים) על

בית האוצר

מערכת א כלל א

ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראוהו אסון בדרך (מב, לח).

למה חשש יעקב אבינו שיקרה אסון לבנימין
עיין כתובות (ל), מאי טעמא דרבי נחוניא בן הקנה, אמר אבי נאמר 'אסון' בידי אדם (ולא יהיה אסון - שמות כא, כב - דמשמע במיתת בית דין, למיור דהיא דליכא מיתת בית דין משלם דמי ולדות, רש"י), ונאמר 'אסון' בידי שמים (וקראוהו אסון, שם), מה 'אסון' האמור בידי אדם פטור מן התשלומין כו'. מתקיף לה רב אדא בר אבהו, ממאי דכי מזהר להו יעקב לבניה על צינים ופחים (קור וחום, שם) דבידי שמים נינהו אוהה (אם באים פורעניות על האדם גזירת המלך הוא, שם), דילמא על אריא וגנבי דבידי אדם נינהו (שלא מגזירת המלך, שם) כו'. ואריא וגנבי בידי אדם נינהו, והאמר רב יוסף וכן תני רבי חייה, אי על פי שבתלו סנהדרין כו', דין ארבע מיתות לא בטלו, מן שנתחייב סקילה או נופל מן חיה דורסתו (ארי מפילו לארץ והורגו בדריסה, שם) כו', מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או לסטים באין עליו כו', עכ"ל הגמרא.

וקשה, דמאי קושיא מאריה, בשלמא גנבי יש לומר דהיינו לסטים, דבאים אהריגה, דאיתה גם בבני נח, מה שאין כן אריא דהוא חיה דורסתו וכו"ל, הא בא רק אסקילה וכו"ל, וזה הרי ליתיה בבני נח, דכל מיתת בני נח רק בסייף (סנהדרין נו), ועל כן שפיר לא היה חשש אריא בידי שמים גבי יעקב. ועל כרחק צריך לומר, דהאבות יצאו מכלל בני נח, והיה כבר גם אצלם חילוקי ארבע מיתות בית דין דישאל.

ואולם, כבר הבאתי (בית האוצר שם אות ז) דברי רש"י יומא (סו: ד"ה יזבה), דגם בזמן העגל עדיין היה כל מיתתן בסייף כדן בני נח, עיין שם. וצריך לומר, דש"ס כתובות הנ"ל בא לאתויי ראייה רק דשייך ביאת אריה וגנבי בידי שמים, וכדאמר רב יוסף דבאים בידי שמים אחיוב מיתת בית דין, ועל כן ממילא יוכל להיות דבאים גם כן בידי שמים לאיזה ענין אחר ומטעם אחר. דאם לא כן, בלאו הכי קשה לומר דיעקב דאג על בנימין וחשש לו היות עליו חיוב מיתה חלילה, ובאתי רק להעיר.

מן המינים, או בית דין שאסרו אחד מן המינים, אם אסור גם הנמצא מכבר מאותו המין, או רק מה שיתחדש מאותו המין מגזירת בית דין ואיסורו הנדר ואילך. **ובבית האוצר** שם האריך בסברא זו מכמה דוכתי.

ולפי זה, כי היכי דיש להסתפק אם מה שהותר מכבר - פקע מיניה היתור כשהגיע זמן איסור, הכי נמי יש להסתפק להפיק, דאם אחר מתן תורה לא היה נידוי על תנאי צריך הפרה, אם כן היה ראוי שיופסק הנידוי ועונשו משניתנה תורה, כי היכי דמסופק הגמרא מומן היתור לומן האיסור, כן הספק מומן האיסור לומן היתור, ודו"ק.

מועד קטן כ. ד"ה מה. ועיין **בית האוצר** מערכת א כלל א אות ז ד"ה וע"ע מ"ק, שכתב: 'הטעם פשוט, משום דניתנה תורה ישראל עמהן לארץ, אם נשאר בהיתרו, או כיון שנתחדשו דיני השחיטה בכניסתם לארץ, על כן גם בשר זה שהותר מכבר שוב אין לו עוד היתר דנחירה ואסור. **וברא"ש** שם סימן כג כתב, דיש נפקותא לדין באיבעיא זו, לענין אדם שאסר על עצמו אחד

(א) דסבירא ליה, דגם גבי יום הכיפורים שהוא בכרת ולא במיתת בית דין, מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין.

(ב) וכדמוכח בכמה דוכתי, והאריך בזה רבינו **בבית האוצר** מערכת א כלל א, ועיין שו"ת **בן פורת** ח"א סימן ד עמוד יד: ד"ה והני שב, וראה עוד בגליונות הקודמים בענין זה.

(ג) שהאריך בדברי רש"י, שהוא: "חידוש גדול, דמהתחלת סיני הרי ודאי יצאו כבר מכלל בני נח לגמרי ונעשו ישראלים גמורים".

(ד) כדאיתא בירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה, הובא בתוספות

עניני שבת הנוכה

במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

~ מתוך: ציונים לתורה; גליוני הש"ס ~

בשבת הנוכה מתאחדות קדושות שבת וחנוכה לקדושה אחת גדולה

עיי"ש זבחים (צ), איבעיא להו, תדיר ומקודש איזו מהם קודם כו'. תא שמע, מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש (ואף על גב דמוספי ראש חודש מקודשין טפי דאיקרי מועד). אטו ראש חודש למוספין דידיה אהנא, למוספי שבת לא אהנא. תא שמע, מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה אף על גב דראש השנה קדשה (טפי מראש חודש), אטו ראש השנה למוספין דידיה אהנא, למוספי ראש חודש לא אהנא עכ"ל הגמרא.

ונראה כוונת הגמרא, הדמקשן והתרצן נחלקו פה בסברא, היכא דיש ליום אחד שתי קדושות, כגון ראש חודש שחל בשבת, דיש אל היום קדושת ראש חודש וקדושת השבת, אם שתי הקדושות האלה של היום עומדות כל אחת בפני עצמה, או דילמא אינן עומדות כל אחת בפני עצמה, רק הם מתחברות ומתאחדות ונעשות קדושה אחת עצומה וגדולה.

וסבירא ליה להמקשן, כסברא הראשונה הנ"ל שהקדושות עומדות כל אחת בפני עצמה, ואם כן ממילא מוספי ראש חודש באין רק בשביל קדושת ראש חודש אשר אל היום, ומוספי שבת באין בשביל קדושת שבת אשר לו, וכיון דקדושת ראש חודש יש לה מעלת מקודש, וקדושת שבת יש לה מעלת תדיר, אם כן מדמוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש, לכן שפיר דייק מזה דתדיר ומקודש תדיר קודם.

ועל זה חדית ליה התרצן דאין הדבר כסברתו, רק דכשיש שתי קדושות ליום אחד אין עומדות כל אחת בפני עצמה, אף מתחברות ומתאחדות ונעשות קדושה אחת עצומה וגדולה, ועל כן ממילא המוספי שבת הלא הם גם מוספי ראש חודש, שהרי אין כאן שתי קדושות כלל רק קדושה אחת הנעשית משתי קדושות שהיו מחייבות כל אחת מוסף אחד, ועתה שנתאחדו הקדושות ונעשו אחת ממש הנה יש כאן קדושה אחת גדולה המחייבת שתי המוספין גם יחד.

וזה שאמר, אטו ראש חודש למוספין דידיה אהנא למוספי שבת לא אהנא. היינו שאין הדבר כסברת המקשן דמוספי השבת אין להם קדושת ראש חודש, ומפאת זה הוקשה לו דמדוע לא יקדמו מוספי הראש חודש למוספי השבת - כיון דהם מוספי קדושה הגדולה טפי דראש חודש איקרי מועד. דאין הדבר כן רק דקדושת ראש חודש למוספי שבת נמי אהנא, דגם מוספי השבת יש להם קדושת הראש חודש - כי מתאחדות הקדושות ונעשות אחת וכו"ל, ודו"ק היטב מאוד.

ועיי"ן עוד בש"ס שבת (כד), איבעיא להו, מהו להזכיר של חנוכה במוספין (בתפלת מוספין דשבת וראש חודש שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הנסים בהודאה, מי אמרינן) כיון דלית ביה מוסף בדידיה, לא מדכרינן (כיון דבתנוכה אין תפלת מוסף וזה המוסף רק משום שבת וראש חודש הוא בא אין להזכיר בו של חנוכה), או דילמא יום הוא שנתחייב בארבע תפילות, עכ"ל הגמרא.

ויש לומר גם כן שזהו ענין האיבעיא, דכיון דיש אל

ואולם מלשון רש"י בשבת (שם ד"ה חובה) מוכח, דהוא כבוד שבת. ואולם רש"י ז"ל כתב שם דהוא כבוד עבור הסעודה, דאין סעודה חשובה אלא לאור הנר, וזה הא ליתא ביום הכיפורים.

ואמנם הרא"ש שלי"י יומא (פ"ה סימן כז) כתב, דמדליקין נר ביום הכיפורים ומברכין עליה, דהוא מצוה משום שלום בית. ומוכח דהוא כבוד יום הכיפורים, דאם לא כן מדוע הוי מצוה, הא חיוב עונג ליכא ביום הכיפורים. ושיייה חיוב משום שלום בית לבד - לא משום עונג ולא משום כבוד, זה ודאי אינו, דאם כן יהיה חיוב הדלקת נר תמיד גם בחול.

ועיי"ן שאלות ותשובות הלכות קטנות (ח"ב סימן קפא) דכתב אהך דשבת (כג): דנר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, דצריך עיון אי אמרינן נר ביתו עדיף של כל לילה, עיי"ן שם. ואולם בראשונים לא נזכר מזה, ומשמע הפשיטות, דאין ענין מצוה בהדלקת נר רק בשבת, ולרא"ש הנ"ל גם ביום הכיפורים, והוא על כרחך משום כבוד וכו"ל.

הזכרת חנוכה רק בסעודה שמחוייב בה אף שאינה מחמת חנוכה

עיי"ן שבת (כד), מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, כיון דמדברנן הוא לא מדכרינן, או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן. עיי"ן רש"י (ד"ה בברכת המזון) ותוספות (ד"ה מהו) טעם החילוק שבין תפלה לברכת המזון.

ועיי"ן שאלות פרשת וישלח (שאלתא כו סוף ד"ה שאלתא), וז"ל: ואינו חייב להזכיר בברכת המזון, מאי טעמא - תפלה משום דחובה היא לצלויי מחייב, אבל בסעודה דרשות היא לא חייבו רבנן, עכ"ל. ודוגמת חילוק זה - ברכות (מט), עיי"ן שם.

ועיי"ן שם בשאלות עוד, וז"ל: אי נמי ברם צריך, מהו לאדכורי של חנוכה בברכת המזון בשבת, תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי, יום הכיפורים שחל להיות בשבת, המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת, מאי טעמא - יום הוא שנתחייב בארבע תפלות, עכ"ל.

וכוננתו, דברכת המזון דשבת כיון דחייב לאכול פת (ברכות מט): שוב שפיר יש לו להזכיר, אלא דהא אין חיוב האכילת פת משום חנוכה רק משום שבת, ועל זה הראיה מנעילה דבאה גם כן רק משום יום הכיפורים, ועם כל זה מזכירין של שבת.

טעמים שאין לברך ברכת הבדלה על נר חנוכה

עיי"ן ברוקח (סימן שנו ד"ה ירושלמי) בשם הירושלמי, אין מברכין על הנר ועל הבשמים של מצוה, ונר היינו נר חנוכה, ובשמים אסא דהושענא במוצאי שבת בסכות אין מברכין עליו, דאמר רבא הדס של מצוה אסור להריח בו, עכ"ל.

והנה, נר חנוכה הטעם פשוט דהא בעינן משתמש לאורה, ונר חנוכה אסור להשתמש לאורה (שבת כא), ואפילו למאן דאמר (שם) דמותר להשתמש לאורה, מכל מקום הא עיקרו עשוי למצוה ולא להאיר, ולענין ברכה דמוצאי שבת בעינן עשוי להאיר (עיי"ן ברכות נג).

וגם יש עוד טעם בנר חנוכה, משום דהוי ליה מצות חבילות (עיי"ן סוטה ח). ובזה יש לעיי"ן, דאולי כיון דאין מחזירין על האור (ברכות שם) כדרך שמחזירין על המצוות ואינו חובה, לא שייך ביה מצוות חבילות, ורשאי לצאת גם עם קיום מצוה אחרת.

היום שתי קדושות - קדושת שבת וקדושת חנוכה, על כן מיבעיא ליה לומר דהקדושות מצטרפות ומתחברות יחד להעשות קדושה אחת גדולה, ועל כן אין לחלק בו בין תפלה לתפלה - ולומר דתפלות ערבית שחרית ומנחה באים גם בשביל קדושת החנוכה, ותפלת מוסף באה רק בשביל קדושת השבת לבד ואין להזכיר בה של חנוכה.

זהו אינו, שהרי שתי הקדושות האלה אשר אל היום - קדושת השבת וקדושת החנוכה הלא נתחברו יחד ונעשו קדושה אחת גדולה, ונמצא שאין אל היום מעתה רק קדושת אחת אשר יש לה ענין החנוכה והשבת גם יחד, ואם כן שפיר יש להזכיר בו את השבת ואת החנוכה שתייהן גם יחד בכל תפלותיו. וזהו שאמרו יום הוא שנתחייב בארבע תפלות, רצה לומר, דאין כאן רק יום אחד הקדוש קדושה אחת ומחייבת כל הארבע תפלות גם יחד, ודו"ק היטב מאוד.

למאן דאמר מצוות אין מבטלות זא"ז - האם מותר להשתמש בנר חנוכה לצורך סעודת שבת

עיי"ן חידושי רמב"ן שבת (כא. ד"ה הא דאמרינן ככתה זקוק כו') דכתב: ועל כן לא שרי אלא להדליק מנר לנר, משום דתרווייהו חדא מצוה נינהו, כלומר מצות נר חנוכה, ומין במינו אינו בטל, אבל שאר מצוות נראות כמבטלות זו את זו, עכ"ל.

ויש לעיי"ן, אי שייכא הך סברא נמי למאן דאמר (פסחים קטו) דמצוות אין מבטלות זו את זו, דהיה נראה לכאורה טעמא דמצוות אין מבטלות זו את זו, משום דכל אחת כלולה מכולם, כמו שכתבו בעלי אגדה (עיי"ן זוה"ק פנחס רע"מ רכח: רבינו בחי הקדמה לפרשת בראשית ד"ה ותרי"ג; שלי"ה הקדוש תורה שבכתב הקדמה אות ח), והוה להו כולוה כדבר אחד בעינו, דזו כלולה מזו וזו מזו, ואם כן התם נמי בהשתמשו בנר חנוכה לכבוד שבת שייך נמי האי טעמא, ודו"ק.

נר ביתו עדיף משום שלום ביתו' מחמת כבוד השבת

עיי"ן פסחים (נג), רבי שמעון בן אלעזר אומר, יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שנהגו שלא להדליק (אפילו במקום שנהגו שלא להדליק את הנר ביום הכיפורים, כדי להפריש מתשמיש, דכשהנר דולק רואה את אשתו ומתאזהר לה), מדליקין מפני כבוד השבת, וחכמים אוסרין.

וקשה, דמאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר, דמחלק בין יום הכיפורים לשבת, ואי משום כבוד שבת, הא גם ביום הכיפורים יש חיוב כבוד היום, כמבואר בשבת (ק"ט), 'ולקדוש ד' מכוווד' (ישעיה נה, יג) - זה יום הכיפורים.

ויש לומר, דהדלקת הנר חשוב רק עונג ולא כבוד, ולכן אינו חיוב ביום הכיפורים, דכתיב ביה כבוד לחוד. ולשון הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ה ה"א) מוכח כן, עיי"ן שם שכתב שהדלקת הנר מכלל עונג שבת הוא, וכן מוכח מלשון התוספות שבת (כה: ד"ה חובה).

"ויוסף הוא המשביר"

הכרזת הבעל שם טוב הקדוש על הסתלקות האור החיים הקדוש: 'כבה נר המערבי' | השכינה אינה נותנת לכבות נר הצדיקים ו'מדליקין מנר לנר' - מצדיק לצדיק | על ידי הצדיק מטיב השי"ת לעולם כל מיני השפעות | יוסף הצדיק היה צנור השפעה לכל כלל ישראל וכן היו רבי חנינא ורבי יוחנן

כל מיני קדושות: אהבה, ויראה, ורוממות קל-תורה, ותפלה, וצדקה, תשובה, וגמילות חסדים וכדומה, ולכן נקרא 'נר המערבי' - לשון מעורב. (ב) 'מערבי הוא לשון עריבות ומתיקות, שהצדיק הוא ערוב ומתוק בכל מיני מתיקות.' (ג) 'ממנו היה מדליק - הם בני אדם המתחברים עם הצדיק, גם הם מדליקים נרותיהם, הם נשמתם, באהבה ויראה להבורא ברוך הוא.' (ד) 'וממנו היה מטיב, פירוש על ידי הצדיק מטיב השי"ת ברוך הוא לעולם כל מיני השפעות."

בקונטרס 'שב דנחמאתא' (אורח ו פיסקא כ-כא) חיבורו הראשון של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע, אותו הדפיס יחד עם ספרו 'ע' פנים לתורה' לזכרה של אמו הצדקנית מרת לאה ע"ה, כתב רבינו על יוסף הצדיק, שהיה "משפיע כללי", כמו שכתוב בפרשתנו (מב. ו): 'ויוסף הוא המשביר לכל עם הארץ', וזאת על פי הגודע (עיין ספר העקרים מאמר ד פרק ט ד"ה וכשלא: של"ה פרשת אות כז) שהצדיק הוא צנור השפעתו יתברך.

ומחלק רבינו בין שני מיני צדיקים: "יש צדיק אשר הוא רק צנור להשפעה פרטית המגיע לבני ישראל. **אולם יש עוד צדיק גדול מזה אשר הוא צנור להשפעתו יתברך לכלל העולם**, כמאמר (ברכות טז) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, ונודע ביאור הבעל שם טוב זצוקלה"ה (עיין תולדות יעקב יוסף פרשת צו עמוד שצח ד"ה עוד) **כי רבי חנינא עצמו היה שביל וצנור המזון והשפע המגיע לכלל העולם**, עד כאן דבריו - דברי פי חכם חן."

ומדרגת יוסף הצדיק היתה המדרגה השניה והגדולה יותר, שהיה משפיע לכלל העולם. 'ועל כן תמצא, כי כמו שיוסף לא שלטו בו נחשים ועקרבים שבבור (שבת שם), כן רבי חנינא לא שלט בו הערוד, וכמו שאמרו בברכות (ג.)'."

ובאמת כבר מצינו כן במדרש (במדב"ר כא, טז), על הפסוק הנאמר בהעברה שרביט הנהגת ישראל ממשו רבינו ע"ה ליהושע בן נון (שם כז, יח): "וסמכת את ידך עליו" - כמדליק נר מנר."

במיוחד נקרא הצדיק 'נר מערבי', עליו אמרו חז"ל (שם): "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל... זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מטיב."

ובביאור הענין כתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ב'נועם אלימלך' (פרשת כי תשא), שהוא מפני ארבעה דברים: (א) 'הצדיק הוא מעורב בו

במוצאי שבת קודש פרשת בלק, חמשה עשר בתמוז שנת תק"ז, שקעה שמשו של בעל האור החיים' הקדוש זי"ע, בעיר הקודש והמקדש תובב"א. באותה שעה, ישב מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע בסעודת רעוא דרעוין בעיר מעזיבוז, נאנח וקרא בכאב: "כבה נר המערבי!"

במוצאי שבת קודש, אזרו התלמידים אומץ ושאלו את רבם לפשר האנחה שבקעה מקרבו בעידן רעוא דרעוין, ואמירתו על נר המערבי שכבה. סח להם הבעל שם טוב הקדוש, כי באותה שעה נח נפשיה דבעל 'אור החיים' הקדוש בירושלים.

והסביר הבעל שם טוב הקדוש מנין ידע על כך: "ידוע תדעו, כי יש כוונה גדולה בנטילת ידים, שאין מגלים אותה משמים אלא לצדיק אחד בכל דור. כל ימי הייתי משתוקק ומתפלל שיגלו לי כוונה זו ולא עלתה בידי, כי נמסרה כבר לרבי חיים בן עטר המערבי. עתה, כאשר גילו לי מן השמים את הכוונה הזו, לא היה בלבי ספק כי כבה נרו ושקעה שמשו."

הנרות הללו קודש הם, כי נמשלו להם הצדיקים שבכל דור ודור. בספר 'תפארת שלמה' (לחנוכה ד"ה מדליקין מנר) כתב: "דהנה כתיב (שמואל א ג, א) 'ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ד', ואמרו חז"ל (ב"ר נח, ב) עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל. ובאמת זה חסד עליון אשר בכל דור ודור - 'צדיק כתמר יפרח' (תהלים צב, ג), להיות צנור השפעה, כמו שנאמר (משלי לא, יח) 'לא יכבה בלילה נר, השכינה אינה נותנת לכבות נר הצדיקים בגלות המר הזה הדיומה ללילה. זה שרמזו חז"ל (שבת כב) 'מדליקין מנר לנר', פירוש מצדיק לצדיק, עד שלא שקעה שמשו של זה עולה זה, עד ביאת הגואל במהרה בימינו אמן."



אתו' (בראשית לט, א) וכו', עד היכן וכו', עד שראה שכניה עומדת על גביו. והיינו עדות היא לבאי עולם וכו', יוסף הצדיק האיר בכל באי עולם ובכל מקום, אפילו בגלות ובבית האסורים, ובכל מקום שהיה - היתה השראת השכינה. איתא במדרש נשא (יד, א), שאדונו של יוסף ראה אותו מברך להקדוש ברוך הוא וביקש לראותו, ובזכותו של יוסף נגלה לו. יוסף הצדיק הזריח אור בהאדון ובכל קניינו, וכל שכן שהכניס אור בתוך בני ישראל."

ו) ראה שם בארוכה, מה שדימה רבינו את המדרגה הראשונה ללבנה והמדרגה השניה לשמש, וטעם הדבר, ומה שהביא רבינו עוד מה שאמר ההוא ספדנא בעת פטירת רבי יוחנן (מועד קטן כה): "קשה היום לישראל כיום בוא השמש בצהרים", כי רבי יוחנן ייחס לעצמו מדרגת יוסף הצדיק, כמו שאמר (ברכות כ): "אנא מזרעא דיוסף קאתינא". ואמנם שמותיהם של רבי יוחנן ושל רבי חנינא הם מלשון 'חן' שנמצא אצל יוסף הצדיק, כמו שכתוב (לס, כא): 'ויתן חנו' וגו', וימצא יוסף חן' וגו' (שם שם, ד), עיין שם.

המערבית הזה כבה ב"ח אב בזמננו...", ראה שם בארוכה. (ג) ויתכן להסמיק לכך מה שכתב ב'שפת אמת' לחנוכה (תרל"א ד"ה ובאמת), בשם זקנו הרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' זי"ע שאמר על נר המערבי: "כיון שדולק בנס, דולק גם עתה במקום שנגנז", וכעין זה מובא ב'שפתי צדיק' (חנוכה אות ט): "זקני ז"ל אמר, שנגנזה המנורה כשהיתה דולקת עדיין ולא כבתה, דאיתא במדרש תנחומא (תצוה סימן א) שנה אחת לא נמצא שמן זית זך שהיתה דולקת כל השנה, כן דולקת אלפים שנה דרך נס."

ד) ואמנם על 'האור החיים' הקדוש זי"ע כבר המליץ הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע בהסכמה לספר 'פרי תואר': "הוא היה אבי כל תופשי התורה בארצות המערב, וידעו כל ישראל מקטנים ועד גדולים - עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל."

ה) וראה 'אמרי אמת' בפרשתנו (תריצ"ט): "נר המערבי זה רמז ליוסף הצדיק, ואיתא במדרש (ב"ר פו, ה) 'וירא אדונו כי ה'

א) ספר 'גבורת ארי' (ג, ק) לתולדות הרה"ק רבי ליב שרה"ס זי"ע, שמסר סיפור זה לפני הסתלקותו. וראה בארוכה בספר 'נר המערבי' (עמודים שם-שדמ) אודות פרטי הסיפור ואודות יום הסתלקותו של האור החיים' הקדוש זי"ע.

ב) וראה להלן עוד, שצדיקים נמשלים לנר המערבי, ובהו יפה המליץ הגאון רבי ברוך שניאורסאהן זצ"ל ראש ישיבת טשעביץ על צאצאיו וממשיכי דרכו של ה'תפארת שלמה', הרה"ק רבי שלמה חנוך מראדומסק זצ"ל הי"ד וחתנו הגאון הצדיק רבי דוד משה זצ"ל הי"ד, בדברי זכרון שנשא במלאת יובל לעלותם על מוקדה על קידוש השם (קונטרס 'זכרון חן' עמוד ט): "יום י"ח מנחם-אב מובא בשולחן ערוך הלכות תענית (סימן תקפ סעיף ב) כיום תענית של צדיקים, כי בו ביום כבה נר מערבי בימי אחז. וכמה סמלי הדבר שגם בימינו כבה נר המערבי ב"ח אב, האדמו"ר מראדאמסק וחתנו הגאון זצ"ל שהאירו את גלילות מדינתם ואת מערב גאליציה באור תורה, בהקמת קרוב לארבעים ישיבות והחזקתם, וכן בהפחת רוח התמדה בלימוד התורה ובהנהגה חסידית, הנר

הבאה ליד כהן, משום דלא מהימנינן ליה שמתחרט להוציא ממון מכהן, יש לו סעד משו"ת **תשב"ץ** (ח"א סימן קנה ד"ה ולענין) דכתב: ולענין האונס שאמרת כו', עיין שם היטב כל הדיבור ומה שהביא קצתם **הרשב"א** בתשובה (ח"ד סימן קח), ותורף דבריו, דנאמן הנודר לומר שהיה אנוס בנדרו, דלענין איסורין אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים (עיין כריתות יב), דאם לא כן איך נדר ניתר בשאלה, שמוא משקר הוא בחרטה - ואין מתחרט, ועל כרחך משום דאדם נאמן על עצמו באיסורין וכנ"ל, עד כאן תוכן דבריו.

ולפי זה, לענין להוציא ממון מכהן דלא שייך הך דאדם נאמן על עצמו, שפיר לא מהימנינן ליה לומר שמתחרט, וזה פשוט.

מדוע אין מברכים על שאילת קונמות

בגמרא נדרים (טז), בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עליהן.

יש לעיין, דכיון דמצוה לאיתשולי, אם מברכין עליהם כעל כל המצוות, דאפילו אמצוה דרבנן מברכין (עיין שבת כג), ואי מברכין יש לעיין גם כן מי מברך - אם הנשאל או החכם המתיר.

ולפי מה שכתבתי בגליון ברכות (מב. ד"ה אלא), בטעם מה שכתב **הראב"ה** (סימן קנד), דאין מברכין על מצות שריפת נותר, דהואיל ובא על ידי עבירה דהותרה לא מברכין עליה, עיין שם. אם כן הכא נמי הרי בא על ידי עבירה הנדר, דכאילו בנה בלא נדרים (שם), ואפילו אחר השאלה נשאר הנדר חטא כמבואר בנדרים (עז), ועדיף מנותר דניתק לעשה (עיין תמורה ד), ונתקנת העבירה על ידי השריפה.

ומצאתי בספר תניא רבתי (סימן פ), וז"ל: בערב יום הכיפורים כו' באין יחפין לבית הכנסת, ועומד החזן כו' ומתחיל כל נדרי כו', ויש נוהגין לברך קודם על מצות היתר נדר ושבועה, ויש אומרים שהיא ברכה לבטלה, עכ"ל.

ובוודאי, דמה שכתב ויש נוהגין לברך כו', הוא לפי הדיעה (עיין תוספות נדרים כג: ד"ה ואח) דאמירת 'כל נדרי' הוא היתר נדרים שעברו, דלדיעה (עיין ר"ן שם ד"ה ולענין) דהוא תנאי על נדרים דלעתיד שיהיו בטילין לא שייך ברכה על זה, דהוא תנאי בעלמא ואין בו עניין מצוה, וגם לא שייך לשון הברכה היתר נדר כו'. ועל כרחך דהוא לפי הדיעה דהוא היתר נדרים שעבר דהוא מצוה, וכדאמרינן כאן דקונמות מצוה לאיתשולי עלייהו, ואם כן ספק זה הוא מחלוקת הראשונים.

ועיין מהרי"ק (שורש נב ד"ה גם) שכתב: דהא ד'מצוה לאיתשולי', כיון דהוא רק מחשש שמא ישל בנדרו, על כן הוא רק ספק מצוה, כיון דאם יבא אליהו ויאמר שלא ישל זה בנדרו לא היה מצוה בשאלה, עכ"ל, עיין שם היטב. ולפי זה ממילא אין מקום לברכה, דלא מברכין אספק מצוה (עיין רמב"ם הלכות מילה פ"ג ה"ו ובכסף משנה שם), ויש עוד לדון בזה טובא, ואין כאן מקום להאריך.

בהליכה עצמה יש כבר עבירת 'בל יחל'

עיין נדרים (ז:). במשנה, דאומר לאשתו קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג, אזי אם נהנית ממנו לפני הפסח - היא לאחר הפסח ב'בל יחל' (במדבר ל. ג) מליך.

ומשמע שטחיות לשון המשנה - לאחר הפסח ב'בל יחל', דההליכה - היא עצמה עבירת 'בל יחל', ואף דלא היה הנדר על ההליכה רק על ההנאה, מכל מקום כיון דההנאה כבר נעשית בהיתר ועתה על ידי ההליכה היא נעשית איסור 'בל יחל', לכן הוה ליה ההליכה גופה עבירת 'בל יחל'.

וכן הוא עוד כזה בהך דמכות (טז), סוגיא דביטלו ולא ביטלו לגירסת הרי"ף (שם ג: מדפי הרי"ף) דלמ"ד ביטלו כו', הואיל ותלתה התורה עבירת הלאו בביטול העשה, אזי אם מתרין בו בשעת ביטול העשה לקי. והטעם גם כן כנ"ל, דכיון דהעבירה תלויה בביטול העשה, הוי ליה ביטול העשה גוף עבירת הלאו, ושייך התראה על ביטול העשה.

ואולם בהך דשבועות (כח), שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו, משמע דאי אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאי, והתרו בו בשעת אכילת התנאי לא לקי, וכבר עמדו שם הראשונים במכות (ראה תוספות ד"ה במאי; ריטב"א שם. ד"ה ואמרינן) בזה.

אם רוצה הכהן - הבעלים יכולים לישאל על התרומה

בגמרא נדרים (טז), בתרומה ביד כהן עסקינן, דלא מצוי מיתשל עלה.

עיין שו"ת **הלכות קטנות** (ח"א סימן קמד) דכתב, דרק בלי הסכמת הכהן לא מצוי מיתשל עלה, כיון דכבר ממונו של כהן הוא, אבל אם ירצה כהן - בעלים נשאלין עליו, עיין שם.

אם מועיל התרה לקרבן דנחשב בני גזא דרחמנא

ועיין שו"ת **חות יאיר** (סימן קכט; סימן קל). ועיין שם בסופו (ד"ה גם) שכתב: ועוד צריך לי עיון אם יועיל התרה גבי קרבן באומר 'הרי זו', דתיכף הוי בני גזא דרחמנא, וכתרומה המסורה לכהן, עכ"ל. וחיודש שנעלמו ממנו דברי הש"ך בחושן משפט (סימן נה ס"ק ו'), והם נודעים. וגוף הקושיא קדומה בשו"ת **הרשב"א** (ח"ג סימן קכב; ח"ד סימן קכד ד"ה תשובה), עיין שם היטב ברשב"א מה שכתב שם בזה.

ועיין עוד שו"ת **הרא"ש** (כלל יב אות ב ד"ה ומה), דיש שם משמעות דהנודר לצדקה מהני שאלת הבעלים אף לאחר שבא המעות ליד עני, עיין שם. והוא כסברת **הרב רבי אליעזר ממיץ** המובא בפירושו **הרא"ש** כאן (ד"ה בתרומה).²

סברא דלא מועיל שאלה בתרומה ביד כהן - דלא נאמן שמתחרט

ודע, דסברת **הנודע ביהודה** (תניא י"ד סימן קנד ד"ה עד) בהא דלא מהני שאלה בתרומה



(א) שכתב וז"ל: "דדוקא באמירה לגבוה נהי דהוי כקנין גמור (עיין נדרים כט), מכל מקום כיון דלא קנה אלא מצד האמירה אתי דיבור ומבטל דיבור...", ראה עוד שם בארוכה.

(ב) שכתב: "דלא מצוי למיתשיל עלה (דתרומה) שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה, משמע דאכהן קאי, אבל ישראל מצוי מיתשיל עלה".

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטער זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com